

ГРАМАТИКА

А. С. Кучер (Київ)

УДК 81'367

**СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ
І ПРИЄДНУВАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ
У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ**

У коло питань сучасного лінгвістичного зацікавлення входить комунікативний синтаксис як виразник експресивності мовлення. З-поміж синтаксичних засобів, пов'язаних із контекстними модифікаціями, є розчленовані структури.

На сучасному етапі розвитку наукової думки дослідники звертають особливу увагу на суб'єктивний чинник, притаманний реалізації синтаксичного мовного рівня. Індивідуальний підхід щодо вибору синтаксичних засобів сприяє увиразненню мовлення, його іманентності й неповторності. До авторських прийомів відносять складники експресивного синтаксису, до яких належать називний теми, називний уявлення, лексичний повтор, парцеляція, приєднування, еліпсис тощо. Парцелювання конструкцій та явище приєднування стають дедалі частіше предметом лінгвістичних досліджень.

Неоднозначною є відповідь на питання щодо походження розчленованих конструкцій. В. Дмитренко й Т. Захарова схильні вважати, що існування саме приєднувальних конструкцій характерне ще з XVI ст., часів В. Шекспіра. В. Адмоні, досліджуючи німецькомовні тексти, зафіксував випадки функціонування синтаксичних позареченневих варіацій у XVIII ст. Випадки використання в болгарськомовних текстах синтаксичних прийомів, що полягали в можливих розривах самого висловлення й винесення певних елементів поза речення з використанням крапки, зафіксував на початку XX ст. болгарський вчений І. Хаджов.

Простежуючи історіографію вітчизняних досліджень з питань функціонування розчленованих структур, а саме парцельованих і приєднувальних, помічаємо, що в поле зору лінгвістів таке явище потрапило з середини XX ст., і відзначаємо певну наукову фрагментарність. Студіюванню таких структур присвячено праці українських учених: І. Вихованця, М. Вінтоніва, П. Дудика, А. Загнітка, М. Каранської, Г. Конюхової, П. Коструби, І. Петличного, Т. Шевченко та ін. Науковий арсенал з цієї проблематики збагачений завдяки науковим розвідкам представників русистики: В. Бабайцевої Н. Валгіної, В. Виноградова, В. Гака, С. Крючкова, О. Попова, О. Сковородникова, Е. Реферовської, Н. Шведової Л. Щерби, та ін. Ці конструкції опрацьовують не лише на пострадянському просторі, є багато наукових

праць таких вчених, як: Ж. Антуан, Х. Глінц, О. Еспернс, Св. Іванчев, М. Коєн, Й. Пенчев, І. Хаджоу та ін.

Актуальність статті визначено потребою детально дослідити процес парцеляції та приєднування з огляду на неоднозначність підходів щодо визначення цих синтаксичних явищ, їхніх диференційних ознак, структурно-семантичних, синтаксичних і комунікативних особливостей, а також потребою сформулювати комплексну синтаксичну теорію опрацювання парцеляції та приєднування як синтаксичних прийомів, що виходять за межі речення і є виявом розчленованості думки.

Студіювання експресивного синтаксису є актуальним, оскільки саме в цій сфері реалізується прагматичний аспект текстових категорій у зв'язку із суб'єктивністю мовлення, впливом його розмовного варіанта, підсиленням виражальних емоційних засобів взаємодії автора з читачем.

Мета статті – розглянути погляди науковців, представників різних лінгвістичних шкіл на ці новітні синтаксичні явища, виявити кваліфікаційні ознаки парцеляції та приєднування, установити закономірності їх уживання, обґрунтувати принципи диференційності цих синтаксичних явищ та сформулювати власний погляд щодо їх опрацювання з урахуванням концептуальних лінгвістичних положень.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) проаналізувати на діяхронічному зрізі погляди науковців щодо дослідження парцеляції та приєднування;
- 2) охарактеризувати проблемність опрацювання процесів парцеляції та приєднування;
- 3) здійснити аналіз досліджуваних явищ за структурно-семантичними, формально-синтаксичними та комунікативними показниками.
- 4) простежити міжфразові та внутрішньофразові зв'язки, що реалізуються в момент парцеляції та приєднування;
- 5) виявити кваліфікаційні ознаки парцельованих і приєднувальних конструкцій;
- 6) обґрунтувати теоретичні підходи в розмежуванні цих синтаксичних одиниць і надати власні коментарі щодо доцільності розгляду парцеляції та приєднування як різних процесів членування думки.

Великого прагматичного значення синтаксичному рівню тексту у взаємодії його з людським фактором надає Н. Аругюнова, яка вважає, що „мова наскрізь антропоцентрична. Присутність людини дає про себе знати на всьому просторі мови, але найбільше вона [присутність] відображається в лексиці й синтаксисі” [Аругюнова 1999: 3].

А. Загнітко, досліджуючи новітні модифікаційні процеси в мові, вбачає тенденцію до синтаксичного зовнішньо реченнєвого аналітизму, до якого належить різноманітне членування реченнєвої моделі з метою актуалізації повідомлення, фрагменти якого перебувають у кожному

елементі (парцеляція, сегментація, називний теми, уявлення та под.) єдиної структури [Загнітко 2001: 84].

Першим глобальним відкриттям у наукових дослідженнях мови, яке демонструвало абсолютно нове бачення на мову як систему не статичну, а рухому, пов'язують з іменем відомого чеського дослідника В. Матезіуса. Саме з його прогресивним досягненням стало можливим вивчення мови як носія суб'єктивних значень, завдяки чому на початку ХХ ст. виокремився новий напрям у мовознавстві – функціональна лінгвістика. В. Матезіус розробив теорію актуального членування, в основі якої лежить розуміння речення не лише як граматичної одиниці, а і як реалізатора комунікативного рівня. Дослідник уперше зіставив статичний аспект з динамічним [Матезіус 1967: 42 – 69].

Детальніше тенденційність реалізації одиниць синтаксичного рівня опрацював Ш. Баллі, який визначав їхню непослідовність функціонування та специфічність саме в розмовному мовленні. Учений вважає, що розмовний синтаксис потрібно розглядати з психологічного погляду. Явище розчленування висловлення на фрагменти Ш. Баллі кваліфікує як дислокацію [Баллі 1967: 355]. Для Ш. Баллі важливим смисловим орієнтиром у визначенні дислокаційних процесів є саме вираження суб'єктивності. Тоді висловлення мовець реалізує своєрідними емоційними поштовхами, нерівномірно, у результаті чого слухач отримує інформацію частинами, поетапно [Там само: 356].

Дослідження явищ парцеляції та приєднування як засобів експресивного синтаксису зазнало кілька еволюційних етапів. Спочатку явище парцеляції не відрізняли від приєднування і кваліфікували їх як конструкції, для яких характерний приєднувальний зв'язок, і, по суті, визначали їх як приєднувальні конструкції (В. Гак, О. Пешковський, Л. Щерба, С. Крючков та ін.). Згодом у наукових колах ці терміни функціонували паралельно, причому чіткого розмежування цих явищ не було (Н. Валгіна, Л. Кадомцева, І. Вихованець, П. Дудик та ін.).

Сучасному етапу притаманна динамічність формування наукових положень щодо кваліфікаційних ознак парцеляції та приєднування. Науковці намагаються окреслити змістові зв'язки й семантичні межі кожного з цих явищ, виявити їхню стилістичну маркованість, розробити критерії їх диференціації.

Завдяки застосуванню теорії актуального членування мовознавцям вдається глибинно розпізнати механізми процесу розчленування мовленнєвого потоку на менші інтонаційно-змістові відрізки та детальніше зрозуміти природу й особливості процесів парцеляції та приєднування. Виявлення конструкцій такого типу пов'язують із сегментацією самого тексту, у межах якої М. Вінтонів виділяє тематичну й рематичну. Явище парцеляції та приєднування вчений розглядає як вияви рематичної сегментації [Вінтонів 2013: 146].

В енциклопедії „Українська мова” (2004) зазначено, що „парцеляція (від франц. *parceller* – поділяти на дрібні частини, від лат. *particular* –

частка) – спосіб мовленнєвого оформлення єдиної синтаксичної одиниці – речення кількома комунікативними одиницями – фразами. До опорного речення після розділової фрази додається одна або кілька інтонаційно-сміслових одиниць, що разом з першим передають зміст одного висловлювання. Парцеляція дає змогу, виділяючи певну частину речення у відносно самостійну комунікативну одиницю, підкреслювати її змістову значущість, актуалізувати й посилювати її інформативну місткість, експресивну виразність, а також розвантажувати смислову і граматичну структуру вихідного речення” [УМ: Енциклопедія 2004: 461].

Приєднувальний зв’язок, приєднування – різновид синтаксичного зв’язку; співвідношення двох синтаксичних одиниць на основі семантико-граматичної незалежності однієї з них (опорного речення) та смислового і граматичного тяжіння до неї іншої (приєднувальної конструкції). Остання є синтаксично зміщеною частиною простого або складного речення чи цілим реченням і передає додаткове повідомлення, зауваження, пояснення [Там само: 523].

Попри фрагментарність наукових досліджень натрапляємо на одне із перших, у якому С. Смаль-Стоцький та Ф. Гартнер подібні структури розглядають як розчленовані, що мають можливість сполучатися в одну синтаксичну цілісність за участі сполучників (у праці вчені оперують терміном „слово”, за „участі слів”). За міркуваннями лінгвістів, думку можна висловити за допомогою речень „поєдничих”, тобто окремих, роздільних, не пов’язаних одне з одним [Смаль-Стоцький 1914: 114]. Сполучку „поодиноких” речень мовознавці розуміють як цілісність, у межах якої розмежовують головне речення, яке є самостійним, і побічне, яке виражається членами (частинами) інших речень. Головне речення кваліфікують як надрядне, а побічні речення – підрядними, причому статусу підрядних вони можуть набувати стосовно іншого побічного речення [Там само: 113].

Свого часу Л. Щерба приєднувальні конструкції пов’язував з потенційністю єднальних сполучників виконувати приєднувальну функцію. У своєму дослідженні він зазначає, що „єднальні сполучники можуть не лише об’єднувати елементи в одне ціле, а й додавати їх до початкових частин повідомлення” [Щерба 1957: 80].

О. Пешковський зауважує можливість сполучників єднального типу в комунікативній сфері набувати роз’єднувальної сили паузи. Якщо в межах одного висловлення мовець здійснює тривалі паузи, коли частини висловлення є неоднаковими інтонаційними та інформаційними блоками, і одна доповнює іншу, то в таких випадках можемо припускати, що набуває свого змісту явище приєднування [Пешковський 2001: 457].

Беззаперечною заслугою Л. Щерби та О. Пешковського є те, що вони вперше звернули увагу на своєрідну особливість сурядних єднальних сполучників виконувати приєднувальну або роз’єднувальну функції, що відкрило дослідникам нові горизонти пошуків – розгляду

приєднання як іншого типу зв'язку, відмінного від сурядного або підрядного.

Науковим досягненням ще одного з представників русистики В. Виноградова є його спостереження щодо вияву експресивно-семантичних ознак приєднання. На думку вченого, приєднувальними конструкціями є ті, частини яких „не вміщуються в одну смислову площину й логічно не об'єднуються в ціле, хоча й складне уявлення” [Виноградов 1937: 140]. Разом з тим накладання суб'єктивних мотивів, що призводять до експресивних „надломів”, руйнують звичний логіко-синтаксичний зв'язок, створюють своєрідні „розриви”, які демонструють невідповідність формально-синтаксичного строю речення та його стилістичного втілення [Там само: 141]. Недоліком положень В. Виноградова є те, що попри намагання глибинно дослідити явище приєднання, він все-таки не надав чіткого класифікаційного його обґрунтування.

Суттєвим зрушенням у дослідницьких пошуках та формулюванні теоретичних концептів розгляду явища приєднання є міркування С. Крючкова. Учений указав на диференційні особливості приєднання, визначаючи його як додаткове повідомлення у висловленні, однак, семантичний критерій дозволив досліднику значно розширити межі приєднання, що знову дало науковий збій у впорядкуванні класифікаційних ознак цього явища й одночасному наближенні до парцеляції. До приєднувальних конструкцій дослідник відносить речення зі спеціально приєднувальними сполучниками та сполучниковими словосполученнями, різні типи складних речень із сурядним і підрядним зв'язками, речення із безсполучниковим зв'язком [Крючков 1950: 400 – 403].

Різномасштабність ранніх досліджень явища приєднання стало потужним поштовхом до подальших наукових розвідок. Перше масштабне дослідження, у якому послідовно вдалося розмежувати приєднання і парцеляцію, належить В. Белошапковій, яка першою вказала на два аспекти в синтаксичній організації речення – конструктивний (статичний) і функціональний (динамічний). Парцеляція, за визначенням мовознавця, є явищем динамічного руху думки, що супроводжується змінами, призводить до „незбігу” меж між статичною та динамічною моделями й демонструє функціональну перспективу думки. Приєднання, на думку дослідниці, належить „до одного з типів логіко-граматичних відношень, що є рівнорядним з розділовими, протиставними, причино-наслідковими та ін.” [Белошапкина 1967: 27].

О. Сковородников у своїх працях намагається подолати теоретичні прогалини в питаннях розмежування цих явищ та їхніх кваліфікаційних особливостей. Приєднання, за переконаннями вченого, – це „в принципі явище статичного аспекту речення. Це граматична категорія, що має своє граматичне значення додавання і власну граматичну форму

вираження (спеціальні сполучники, сполучникові словосполучення та інші формальні засоби). Парцеляцію мовознавець розглядає як „явище динамічного аспекту речення” й визначає її як „стилістичний прийом, який полягає в членуванні частин висловлення, побудованого за формулою речення, у самостійне висловлення або демонструванні речення у вигляді двох чи кількох фраз із експресивною метою” [Сковородников 1978: 128]. Учений сутність явища парцеляції й приєднування вкладає в опозиційну схему „центр (ядро) – периферія” [Там само: 122 – 125].

Н. Валгіна демонструє власне бачення на процеси приєднування та парцеляції. Для дослідниці вагомим чинником у виявленні таких синтаксичних явищ є наявність сполучників, що виконують функцію єднального елемента головного речення з приєднувальною частиною. Парцеляцію мовознавець ототожнює з приєднуванням, формальним показником яких є тривала пауза та наявність крапки на письмі. За Н. Валгіною, парцеляти – комунікативно самостійні одиниці, що приєднуються до базового речення і є засобом смислового членування речення. На її думку, приєднування є синтаксичним зв'язком вторинного рівня, який перебуває поза сурядністю й підрядністю, але накладається на них [Валгіна 2003: 259].

Відзначимо тезу Н. Валгіної про те, що приєднування членів речення чи речень можливе лише за умов автосемантичності головної частини, оскільки синсемантичність елементів конструкції не дозволяє відділити члени речення, що наповнені основним змістом. Наприклад: правильно – *Живопис – просто неймовірний! Сміливий, ніжний!*; неправильно – *Повідомлення сформульовано в стилі. Конкретному, зрозумілому* [Там само: 258]. Конструкції з приєднувальними присудками дослідниця вважає за правильне сприймати як приєднувальні частини складного речення чи речення перехідного типу [Там само: 262].

П. Дудик розчленовані конструкції кваліфікує приєднувальними. З наукової позиції вченого, приєднувальні конструкції – різномірні синтаксичні побудови, які мають ту спільну ознаку, що вони формуються як додаткові частини попереднього речення в контексті, але виділяються в окреме самостійне речення – повне чи здебільшого неповне [Дудик 2010: 283].

Агалізуючи явище парцеляції, І. Вихованець розглядає його в контексті співвіднесення окремих речень і висловлень. З огляду на тенденцію нерозрізнення аспектів синтаксису, класичним є погляд на функціональну природу структури висловлення як результату реалізації речення в комунікативній сфері. Проте, зауважує вчений, у випадках, коли формально-синтаксична й семантико-синтаксична структура речення є об'ємнішою від висловлення, тоді відбувається його розчленування на кілька частин-повідомлень, так звана парцеляція. Дослідник указує, що зазнавати парцеляції можуть і прості, і складні речення [Вихованець 1993: 154].

У коло наукових міркувань Л. Кадомцевої парцеляція входить як категорія комунікативно-експресивної сфери вираження мовних синтаксичних засобів. Процес членування речень, зазначає дослідниця, є виключно явищем тексту й описової граматики, проте до сьогодні не існує саме граматичних основ цього опису [Кадомцева 1985: 110]. З метою розрізнення рівня членованості речень, Л. Кадомцева бере за основу класифікацію О. Попова (1968) [Там само: 111]:

- 1) групи самостійних речень, приєднаних до основного речення і пов'язаних з ним змістом (структурно полегшена парцеляція): *І вона встала, щоб задзвонити. Але Готліб силоміць затримав її (І. Франко).*
- 2) групи парцелятивів – факультативних синтаксичних форм, що є залежними від основного речення (структурно ускладнена парцеляція): *Але чим більше простао Готлібу. Тим поганіші робились його норови (І. Франко).*

Парцеляція, за Л. Кадомцевою, – це „явище функціональне, виражене в тексті як прийом його композиції, упорядкування та стилізації” [Там само]. Граматично парцельовані конструкції можуть бути відокремленими членами речення, частиною однорідного ряду, неповними реченнями як постпозиційними частинами повних. Досліджуючи передумови процесу парцеляції, Л. Кадомцева зауважує: „Причини парцеляції лежать у сфері семантики, текстового аранжування змісту з метою його виразності при граматичній ускладненості конструкцій – носіїв цього змісту” [Там само: 112].

Л. Кадомцева виділяє кілька різновидів парцельованих конструкцій [Там само: 112 – 115]:

1) парцельовані однорідні члени речення. До цієї групи належать парцельовані однорідні присудки, парцельовані синтаксично однорідні означення та парцельовані цілі однорідні ряди, у межах яких можуть парцелюватися всі члени речення: *Дами ті – були то по більшій часті старі і погані жидівки, котрі недостачу молодості і красоти старались покрити пишним і виставним багатством. Шовки, атласи, блискуче каміння і золото так і сяло на них (І. Франко); – Будьте ласкаві, коханий сусідо, сядьте ту, спочиньте хвильку, ось, прошу, перегляньте альбум моїх знакомих, може, побачите й собі знакомі лиця... І перепрашаю вас, що вийду на хвильку, погляну, що се такого... (І. Франко).*

2) парцеляція частин потенціальних, внутрішньоскладних речень як прийом стилізації під усне мовлення, компресивне, з інтонаційними акцентами: – *Ну, а будовничий, – озався котрийсь муляр, – він нічо не дасть? Адже ціле нещастя через него! (І. Франко); Але пождіть-но ви, навчу я вас порядку! Не такі у мене станете! А то урвители!*

Заслуговує на увагу й міркування В. Гака, який, досліджуючи синтаксис французької мови, розглядає парцеляцію як „явище, протилежне надскладному реченню”, яке є „оформленням одного

висловлення в ряді інтонаційно відокремлених відрізків, які на письмі відділяються крапками як самостійні речення” [Гак 2000: 381]. Конструкція, що піддалася парцеляції, займає проміжне місце між одним і двома реченнями, але в смисловому розумінні залишається цілісною. У міркуваннях дослідника натрапляємо на ототожнення процесу парцеляції й приєднування. Мовознавець виділяє три групи потенційного парцелювання:

- 1) у межах структури простого речення
- 2) у межах структури однорідних членів чи складного речення
- 3) парцелят не співвідноситься структурно з жодним елементом базової частини [Там само: 380 – 382].

Французький лінгвіст М. Коен, досліджуючи фрази усіченої форми, визначає їх як синтаксично залежні компоненти, утворені внаслідок дислокації (роздрібнення) повідомлення. Учений окреслив функціонування цих нестандартних синтаксичних утворень як „styleparceiiaге”, тобто парцельований стиль, а дислоковані елементи назвав парцелами [Cohen 1966: 228].

Учені активно досліджують процеси синтаксичного розчленування й у німецькій мові. У термінологічному визначенні Е. Ризель такі активні процеси в сучасній німецькій літературній мові окреслені як „синтаксичне розрихлення” (у знач. роз’єднання) нормативної структури речення, у результаті якого деякі члени стають менш пов’язаними між собою. Такі явища визначені як протилежні до процесів „синтаксичного напруження” й мають власні засоби вираження, одним з яких є винесення частини речення за межі рамкової структури [Фадеева 2013: 313]. Чинниками „антирамкових тенденцій” учені-германісти вважають процеси руйнації закритих мовних систем, зміну зв’язаності думки на незібраність, розмитість або закономірне знищення „рамки” як вияву недемократичних форм мови [Там само: 314]. Про так звану „рамковість” німецької мови дослідники почали говорити ще з кінця XIX ст., однак наукового підґрунтя ця теза набула в середині 30-х рр. XX ст.

О. Скоробагатова вважає, що у випадку своєї парцеляції фрагмент набуває чітко вираженої актуалізованої комунікативної позиції й у результаті винесення цього елемента за межі основної частини „змінюється актуальне членування висловлення й відбувається переакцентуація всього фрагмента тексту” [Скоробагатова 1995: 98], наприклад: – *Розуміється; що не хочу, – змішався будівничий (І. Франко).*

М. Вінтонів теж зауважує складність розмежування парцельованих і приєднувальних конструкцій. Дослідник зазначає, що „на комунікативному рівні парцельовані структури є виразниками реми, поширеної чи непоширеної, і вони не виконують самостійної комунікативної функції, оскільки зумовлені ситуацією чи контекстом” [Вінтонів 2013: 152]. Незважаючи на те, що парцельовані конструкції

та приєднувальні в аспекті актуального членування займають однакові рематичні позиції, на формальному граматичному рівні вони мають суттєві відмінності, що полягають у формуванні різних типів синтаксичних зв'язків: для парцельованих конструкцій характерний причленний, для приєднувальних – подвійний, що полягає в наближенні до тематичних та рематичних виразників основної частини [Там само: 153]. Дослідник виділяє ще напівпарцеляцію, у межах якої парцелят приєднується за допомогою крапки з комою [Там само: 154], наприклад: – *Розуміється; що не хочу, – вмішався будівничий (І. Франко). А сонце все пекло та жарило; хмари, мов дріочачись з бідними рільниками, все надвечір збиралися на небі, а відтак, не пустивши і краплі дощу, розливалися против ночі (І. Франко).*

О. Сковородников теж звертає увагу на макроструктурні моделі, проте лише ті, які відповідно до системи норм не реалізуються в одній фразі або ж такі, які не можуть бути зведені до однофразового речення. Тракткування таких випадків вживання є дискусійним, оскільки, на перший погляд, ці структури зазнали парцеляції, проте дослідник вважає за доцільне визначати цей процес псевдопарцеляцією, яка нібито потенційно могла б відбутися, але насправді такі структури її не потребують, а функціонують так у своєму первинному вигляді. Псевдопарцеляція характерна для складносурядних і безсполучникових речень, рідше для складнопідрядних речень [Сковородников 1978: 127].

Грунтуючись на основних наукових міркуваннях дослідників, зокрема таких, як: В. Белошапкова, М. Вінтонів, С. Марич, О. Сковородников, вважаємо, що відмежування парцеляції та приєднування має базуватися на визначенні комплексних структурно-семантичних, формально-синтаксичних і функціональних показників. В основі парцеляції лежить навмисне розчленування думки з метою актуалізації певних членів речення й надання виразності фрази, емоційного наповнення. Завдяки їй можливе виділення найсуттєвіших деталей відповідно до авторського задуму. У випадку парцеляції певних елементів здебільшого зберігається правильний порядок слів – граматичних одиниць, що дозволяє легко усунути цю розчленованість шляхом заміни розділових знаків і зміни інтонації. Парцельована частина як самостійний компонент не може існувати, оскільки семантично та граматично вона пов'язана з ядром висловлення. Тривалий науковий аналіз парцельованих конструкцій свідчить про те, що їх використання зумовлене комунікативною метою, контекстом, ніяк не спровокована якимись загальномовними трансформаціями, а є цілком суб'єктивним фактом. Отже, доходимо висновку, що синтаксична конструкція, яка зазнала парцеляції, за її сутністю є мовною цілісною єдністю, проте зумисно розчленованою в мовленнєвому потоці.

На відміну від парцеляції, приєднування ми розуміємо як процес інтеграції певних елементів до базової конструкції. Приєднувальні конструкції, на нашу думку, демонструють структурні зрушення

в мовній системі, тобто є мовним фактом. Суттєва відмінність полягає в семантико-граматичній автономності приєднувальних частин, яких не вимагає базова частина, тобто вони є доповнювальним, необов'язковим структурним матеріалом висловлення. Для зв'язку приєднування характерна більша інтонаційна ізольованість, яка демонструє неможливість включення приєднувального елемента до основного повідомлення без зміни порядку слів і втрати ефекту додатковості.

Результати здійсненого аналізу є спробою вирішити питання сутності явищ парцеляції та приєднування в загальномовному лінгвістичному контексті. Подальше ґрунтовне вивчення й зіставлення цих процесів з урахуванням їхніх функціональних і кваліфікаційних характеристик дасть змогу створити уніфіковану теорію визначення парцельованих і приєднувальних конструкцій у мовознавчій традиції.

Література

- Аругюнова 1999** – Аругюнова Н. Д. Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке / Н. Д. Аругюнова. – М. : Индрик, 1999. – 424 с.; **Балли 2001** – Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – 2-е изд., стер. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 392 с.; **Белошাপкова 1967** – Белошاپкова В. А. Сложное предложение в современном русском языке (некоторые вопросы теории) / В. А. Белошاپкова. – М., 1967. – 160 с.; **Білодід 1972** – Сучасна українська літературна мова : синтаксис / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.; **Валгина 2003** – Валгина Н. С. Современный русский язык : синтаксис : учебник / Н. С. Валгина. – 4-е изд., испр. – М. : Высш. шк., 2003. – 416 с.; **Виноградов 1936** – Виноградов В. В. Стил ь „Пиково́й Да́мы” / В. В. Виноградов // Временник Пушкинской комиссии. – М., 1936. – С. 74 – 147; **Вихованець 1993** – Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.; **Вінтонів 2013** – Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту : формальні та функційні вияви : монографія : відп. ред. А. П. Загнітко / М. О. Вінтонів. – Донецьк : ДонНУ, 2013. – 327 с.; **Гак 2000** – Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка / В. Г. Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 832 с.; **Загнітко 2001** – Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови : синтаксис : монографія / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.; **Кадомцева 1985** – Кадомцева Л. О. Українська мова: синтаксис простого речення : навч. посіб. / Л. О. Кадомцева. – К. : Вища шк., 1985. – 127 с.; **Крючков 1950** – Крючков С. Е. О присоединительных связях в современном русском языке / С. Е. Крючков // Вопросы синтаксиса современного русского языка / под ред. В. В. Виноградова. – М. : Учпедгиз, 1950. – С. 397 – 411; **Матезиус 1967** – Матезиус В. О потенциальности языковых явлений / В. Матезиус // Пражский лингвистический кружок. – М. : Прогресс, 1967,

С. 42 – 69; **Пешковский 2001** – Пешковский А. М. Русский язык в научном освещении / А. М. Пешковский. – 8-е изд., доп. – М. : Яз. славян. культуры, 2001. – 544 с.; **Сковородников 1978** – Сковородников А. П. О соотношении понятий „парцелляция” и „присоединение” (на материале русского литературного языка) / А. П. Сковородников // *Вопр. языкознания*. – 1978. – № 1. – С. 118 – 129; **Скоробогатова 1995** – Скоробогатова Е. А. Анализ межуровневой переходности на материале полипредикативных высказываний с парцелляцией / Е. А. Скоробогатова // *Филологический анализ*. – 1995. – № 7. – С. 98 – 99; **Смаль-Стоцький 1914** – Граматика руської мови / уклад. С. Смаль-Стоцький, Ф. Гартнер. – 3-є перероб. вид. – Відень : б.в., 1914. – 202 с.; **УМ: Енциклопедія 2004** – Українська мова : енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.; **Фадеева 2013** – Фадеева Л. В. Стилистический потенциал немецкого синтаксиса / Л. В. Фадеева // *Вестн. МГИМО-Университета*. – 2013. – № 4. – С. 312 – 316; **Щерба 1957** – Щерба Л. В. О частях речи в русском языке / Л. В. Щерба // *Избранные работы по русскому языку*. – М., 1957. – С. 63 – 85; **Cohen 1966** – Cohen M. *Encore des regards sur la langue française* / M. Cohen. – Paris : Editions sociales, 1966. – 312 p.

Кучер А. С. Структура й функції парцельованих та приєднувальних конструкцій у сучасній лінгвістиці

У статті звернено увагу на актуальність дослідження категорій експресивного синтаксису, що є виявами сучасних тенденційних мовних процесів. Зокрема опрацьовано теоретичні засади дослідження таких новітніх синтаксичних явищ, як парцеляція та приєднування.

Окреслено основні наукові підходи представників різних мовознавчих шкіл щодо їх опрацювання в історичному екскурсі, зауважено неоднозначність положень, що базуються на різних критеріях визначення парцельованих і приєднувальних конструкцій. З'ясовано, що вивчення цих синтаксичних категорій триває з середини ХХ століття, однак дослідницькі пошуки поповнюються новими розвідками, які дають можливість об'єктивніше виявляти ці конструкції й надають конкретніші критерії їх розмежування та виявлення в текстах різних стилів.

У результаті дослідження визначено найхарактерніші ознаки кожного з типів розчленованих конструкцій, виявлено розбіжності в структурно-семантичному, формально-синтаксичному, комунікативному аспектах. Як висновок, парцельовані конструкції – це розчленовані синтаксичні одиниці, які є динамічною модифікацією мовної системи, пов'язаною з навмисним розчленуванням думки та зміною актуалізації основних структурних елементів висловлення; приєднувальні конструкції – це статичний варіант реалізації мовної системи, що набуває

значення додатковості, відтінку уточнення та пояснення базового повідомлення.

Ключові слова: актуальне членування, розчленовані конструкції, парцеляція, приєднування, парцелят, базова частина, приєднувальний зв'язок.

Кучер А. С. Структура и функции парцелированных и присоединительных конструкций в современной лингвистике

В статье обращено внимание на актуальность исследования категорий экспрессивного синтаксиса, которые являются проявлениями современных тенденционных языковых процессов. В частности изучены теоретические основы исследования таких новейших синтаксических явлений, как парцеляция и присоединение.

Определены основные научные подходы представителей различных языковедческих школ к их обработке в историческом экскурсе, отмечена неоднозначность положений, основанных на различных критериях определения парцелированных и присоединительных конструкций. Выяснено, что изучение этих синтаксических категорий длится с середины XX века, однако исследовательские поиски пополняются новыми исследованиями, дающими возможность объективно выявлять эти конструкции и предоставляющими конкретные критерии их разграничения и выявления в текстах разных стилей.

В результате исследования определены характерные признаки каждого типа расчлененных конструкций, выявлены различия в структурно-семантическом, формально-синтаксическом и коммуникативном аспектах. Как вывод, парцелированные конструкции – это расчлененные синтаксические единицы, являющиеся динамичной модификацией языковой системы, связанной с умышленным расчленением мысли и изменением актуализации основных структурных элементов высказывания; присоединительные конструкции – это статический вариант реализации языковой системы, приобретающий значение дополнительности, оттенок уточнения и пояснения базового сообщения.

Ключевые слова: актуальное членение, расчлененные конструкции, парцеляция, присоединение, парцелят, базовая часть, соединительная связь.

Kucher A. S. Structure and function parcels and connecting constructions in modern linguistics

The paper drawn attention to the relevance of research categories expressive syntax that is biased expressions of modern linguistic processes. Specifically elaborated theoretical basis of the latest research syntactic phenomena as parceling and accession.

The basic scientific approaches of different linguistic schools for their processing in the historical overview, comments ambiguous provisions based

on various criteria determining parcels and connecting structures. It was found that the study of syntactic categories lasts a relatively short time, from the middle of the XX century, but research search replenished with new researches that allow objectively identify these structures and provide specific criteria for their differentiation and identification in texts of different styles.

At present, scientists are actively investigating peculiarities of these syntax based on their semantic relations and semantic boundaries. In addition, the researchers note anthropocentric factors influence the functioning parcels and connecting structures. This is reflected in the author's subjective choice of expressive syntax means of demonstrating non-standard fixation and originality of thought as parts or connecting elements.

The study identified the most characteristic features of each of these types of structures dissected, found differences in the structural and semantic, syntactic and formal communicative aspects.

In conclusion, parcels constructions – is dissected syntactic units that are dynamic modification of the language system related to the deliberate dismemberment of ideas and changes updating the main structural elements of expression, what grammatically and semantically independent of the main part; connecting constructions – a static embodiment of a linguistic system that takes the value of additional shade clarify and explain basic messages, connecting elements in these cases are not carriers of basic information, but rather complementary syntactic units

Key words: actual division, fragmented structures, parcelling, accession, part, the base portion connecting link.

Стаття надійшла до редакції 03.06.2017 р.

Прийнято до друку 06.06.2017 р.

Рецензент – канд. філол. н., доц. Должикова Т. І.